

نقش عوامل خانوادگی در نوع و میزان استفاده از اینترنت Influences of family on the use of internet

تاریخ پذیرش: ۱۳۸۹/۱۰/۷

تاریخ دریافت: ۱۳۸۹/۳/۳

Ahmadi, Kh. Ph.D[✉], Abdolmaleki, H. MSc, Afsar-Deir,
B. MSc; Seyed Esmaili, F. BSc

خدابخش احمدی[✉]، هادی عبدالملکی^۱، بیتا افسر دیر^۲،
فتح‌الله سیداسماعیلی^۱

Abstract

Introduction: Nowadays, using the Internet in various areas is increasing and the outcomes of using this communicative tool have drawn the attention of researchers in psychology and sociology fields. In this respect, the object of this research is to study the relation of family factors in the amount and ways of the Internet usage.

Method: In this descriptive-correlation research, 4155 high school students were chosen country-wide in a multi-stage cluster sampling. Data collecting was done via a questionnaire which includes demography, family status and the amount and ways of Internet usage.

Results: The amount of using the Internet for befriending, downloading pictures and films, chatting, music, games and sexual clips in order of appearance are: 37/8, 40, 31, 42, 31 and 11 percent. Acquaintance with the Internet, the relationship between the amount of chatting, the amount of befriending, using the Internet secretly, seeing pictures secretly and Internet befriending is statistically significant.

Conclusion: Due to the possibility of causing trauma for teenagers because of abusing the Internet and the relation between Internet usage with family factors and variables, it is required to pay attention to immunizing family especially in a monitoring aspect.

Keywords: Internet, Family, Internet addiction, Chat, Adolescent.

چکیده

مقدمه: امروزه استفاده از اینترنت در حوزه های وسیعی، در حال افزایش است و پیامدهای استفاده از این ابزار ارتباطی توجه پژوهشگران حوزه روانشناسی و جامعه‌شناسی را به خود معطوف کرده است. بر همین اساس هدف از پژوهش حاضر بررسی رابطه عوامل خانوادگی در میزان و نوع استفاده از اینترنت است.

روش: در این پژوهش توصیفی و همبستگی، تعداد ۴۱۵۵ نفر از دانش آموزان دبیرستان‌های سراسر کشور به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شدند. ابزار جمع‌آوری اطلاعات عبارت بود از پرسشنامه اطلاعات دموگرافیک، وضعیت خانوادگی، میزان و چگونگی استفاده از اینترنت.

نتایج: میزان استفاده از اینترنت برای دوست‌یابی، دانلود عکس و فیلم، چت، دانلود آهنگ، بازی و کلیپ سکسی به ترتیب: ۳۷/۸، ۴۰، ۳۱، ۴۲، ۳۱ و ۱۱ درصد بود. همچنین میزان آشنایی اعضای خانواده با اینترنت، میزان روابط خانوادگی و میزان نظارت خانوادگی با میزان چت، میزان استفاده از سایت های دوست‌یابی، با چت مخفیانه، با میزان دانلود آهنگ، با میزان استفاده مخفیانه از اینترنت، با مشاهده مخفیانه عکس و با دوست‌یابی اینترنتی رابطه معناداری داشت.

نتیجه‌گیری: با توجه به امکان آسیب‌زایی استفاده نابجا از اینترنت برای نوجوانان و ارتباط چگونگی استفاده از آن با عوامل خانوادگی، لازم است به مصون‌سازی خانواده بویژه در حوزه نظارتی توجه لازم صورت گیرد.

کلید واژه‌ها: اینترنت، خانواده، اعتیاد به اینترنت، چت، نوجوان

✉ **Corresponding Author:** Behavioral Sciences Research Center, Baqiyatallah University of Medical Sciences, Tehran, Iran.
Email: Kh_Ahmady@yahoo.com

✉ مرکز تحقیقات علوم رفتاری، دانشگاه علوم پزشکی بقیه‌الله (عج)، تهران، ایران
۱- مرکز تحقیقات علوم رفتاری، دانشگاه علوم پزشکی بقیه‌الله (عج)، تهران، ایران
۲- گروه روانشناسی خانواده، دانشگاه علم و فرهنگ، تهران، ایران

مقدمه

در دهه اخیر استفاده از اینترنت به چندین برابر رسیده است. افراد به همراه دوستان یا با اعضای خانواده، برای خرید، برای ارتباطات علمی، تجارت و تفریح از اینترنت استفاده می‌کنند. تعداد کاربران اینترنت به‌طور شگفت‌آوری در حال افزایش است. امروزه اینترنت در بسیاری از جوامع به یک ضرورت زندگی تبدیل شده است. اما علی‌رغم این امتیازها، مشکلات متعددی را نیز ایجاد کرده است. زیرا اینترنت زمینه‌ای را برای ارتباطات مثبت و منفی برای افراد فراهم می‌آورد. پژوهش‌های گوناگونی به اثرات فیزیکی و روانی و مشکلات ارتباط با اینترنت پرداخته‌اند [۱، ۲، ۳]. جامعه‌شناسان بر این باور هستند که اینترنت بر جنبه‌های فردی و اجتماعی افراد اثر به‌سزایی دارد [۴، ۵، ۶، ۷].

بین سلامت روان و استفاده از اینترنت، هم رابطه مثبت و هم منفی وجود دارد. این به چگونگی استفاده از اینترنت بستگی دارد. تاکنون اصطلاحات متعددی در زمینه آسیب‌شناسی اینترنت به کار رفته است، از قبیل اعتیاد به اینترنت، وابستگی به اینترنت و اعتیاد به تکنولوژی. از یک‌سو مطالعات نشان داده‌اند که روابط اجتماعی نزدیک و حمایتی منجر به سلامت روانی افراد و کاهش استرس‌ها و پریشانی‌ها می‌شود [۸، ۹، ۱۰]. افرادی که زمان بیشتری را در سایت‌های اینترنتی می‌گذرانند، دارای شبکه گسترده‌ای از روابط هستند و از سطح سلامت روان بیشتری برخوردار هستند [۱۱]. از تلفیق مدل مطرح‌شده برای احساس تنهایی و مدل روابط اجتماعی حمایت‌کننده [۱۲]، می‌توان فرض کرد که برای افرادی که احساس تنهایی می‌کنند، اینترنت یک محیط اجتماعی آرمانی، فراهم می‌کند. گمنامی، عدم حضور فیزیکی دیگران و فقدان رودرویی واقعی و نبودن تماس بدنی به کاربران اجازه می‌دهد تعامل اجتماعی خود را کنترل کنند. ارتباطات اینترنتی بازدارنده‌ی خودآشنایی، صمیمیت و خودابرازی را تسهیل می‌کند و همچنین عرصه را برای ممارست و بهبود مهارت‌های اجتماعی فراهم می‌کند. این‌گونه تسهیلات آنلاین، در ترکیب با کاهش اضطراب اجتماعی، به افراد تنها اجازه می‌دهد تا خود را آرمانی‌تر عرضه کنند. به‌علاوه برخی از افراد اینترنت را به‌عنوان تنها راه فرار برای کاهش استرس و احساسات منفی مرتبط با احساس تنهایی به‌کار می‌برند [۱۳]. اگر استفاده از اینترنت باعث شود تا افراد بتوانند زمان خود را مدیریت کنند و یا شبکه‌ای از ارتباطات را به‌وجود بیاورند و یا اینکه در کاهش استرس مؤثر باشد، در آن زمان است که ما انتظار داریم که روابط اجتماعی اثربخش افزایش و تنهایی کاهش یابد [۱۴].

ازسوی دیگر نظرات مخالف در این خصوص مطرح است. در اینکه استفاده از اینترنت باعث گسترش روابط اجتماعی و ارتباطات شبکه‌ای می‌شود شکی نیست، اما تعاملاتی که در اینترنت صورت می‌گیرد به‌صورت رودررو نیست و می‌تواند منجر به کاهش

سلامت روان افراد شود. در واقع تعاملات اجتماعی به‌صورت مجازی باعث افزایش هیجان‌های آسیب‌زایی مانند گمنامی و بی‌نامی در افراد می‌شود [۱۵]. بررسی‌های بسیاری ارتباط منفی بین استفاده از اینترنت و سلامت روان را نشان داده‌اند. از جمله اینکه میزان استفاده زیاد از اینترنت موجب افزایش افسردگی و اختلال خواب می‌شود. همچنین بین افسردگی و اعتیاد به اینترنت ارتباط وجود دارد [۱۱]. استفاده از اینترنت باعث کاهش تنهایی در افراد و افزایش عزت نفس می‌شود [۱۶]. نیز اعتیاد به اینترنت و افزایش رفتارهای تکانشی [۱۷] و کاهش عزت نفس [۱۸] ارتباط معناداری وجود دارد. افراد معتاد به اینترنت افرادی هستند که از اعتمادبه‌نفس پایینی برخوردارند [۱۹]. هر قدر احساس بیگانگی با خود، اضطراب و تنش در کاربران اینترنتی بیشتر باشد، این افراد اعتیاد بیشتری به ایجاد ارتباط از این طریق پیدا می‌کنند [۲۰]. بنابراین می‌توان گفت کاربران رایانه‌ای دارای شخصیت‌های درون‌گرایی هستند.

یانگ معتقد است که واژه اعتیاد برای اینترنت نیز به‌کار برده می‌شود، زیرا نشانه‌های اعتیاد به اینترنت دارای همان نشانه‌های اعتیاد به مواد و یا الکل است. مطالعات اخیر در زمینه اعتیاد روی سه دسته از عوامل تأکید دارد: عوامل فردی، عوامل روانی-اجتماعی و عوامل مربوط به اینترنت. عوامل فردی مانند خودآشنایی پایین [۲۱]، ویژگی‌های درون‌گرایی، رفتارهای غریزی و تمایلات آنی [۲۰] و نقص مهارت‌های ارتباطی [۲۲]؛ عوامل روانی اجتماعی مانند حمایت ضعیف خانوادگی و ارتباط ضعیف بین اعضای خانواده، عوامل مربوط به اینترنت مانند استفاده طولانی‌مدت از اینترنت، دسترسی آسان به اینترنت و داشتن مهارت بالا در استفاده از آن [۲۳].

بنابراین یکی از عوامل مرتبط با میزان و چگونگی استفاده از اینترنت و چگونگی استفاده بجا و نابجا از شبکه‌های اینترنتی نوع و چگونگی روابط خانوادگی است. در بررسی‌های متعددی که انجام گرفته است کمتر به نقش اینترنت و رابطه آن با روابط خانوادگی به‌طور مستقل پرداخته شده است. بررسی حاضر به این موضوع پرداخته است تا به این سؤال پاسخ دهد که آیا بین عوامل خانوادگی و میزان چگونگی استفاده از اینترنت ارتباط معناداری وجود دارد؟ اگر ارتباط وجود دارد این رابطه در چه متغیرهای خانوادگی است؟

روش

در این پژوهش توصیفی و همبستگی جامعه آماری پژوهش دانش‌آموزان دوره دبیرستان سراسر کشور (ایران) بود. تعداد ۴۱۵۵ نفر به‌روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای از استان‌های اردبیل، اصفهان، تهران، خراسان، خوزستان، فارس، قم، کردستان، کرمان، مازندران و همدان انتخاب شدند. انتخاب استان‌ها براساس

جدول ۱- ویژگی‌های دموگرافیک جمعیت مورد مطالعه

ویژگی‌های دموگرافیک	سطوح	فراوانی	درصد
نوع جنس	دختر	۲۱۵۵	۴۹/۶
	پسر	۲۱۱۴	۴۸/۷
	نامشخص	۷۳	۱/۷
مقطع تحصیلی	دبیرستان	۳۱۸۵	۷۳/۴
	پیش‌دانشگاهی	۹۵۵	۲۲
	نامشخص	۲۰۲	۴/۶
سال تحصیلی	اول	۸۷۷	۲۰/۲
	دوم	۱۰۱۹	۲۳/۵
	سوم	۱۰۵۴	۲۴/۳
	پیش‌دانشگاهی	۹۵۵	۲۳
	نامشخص	۴۳۷	۱۱

در زمینه وضعیت استفاده از اینترنت در محیط خانواده ملاحظه شد که میزان نظارت و کنترل خانوادگی در استفاده از اینترنت در ۵۱/۲ درصد از نوجوانان یا اصلاً وجود ندارد و یا کم است. در ۳۹ درصد از موارد هیچ‌کس در ورود آنها به سایت‌های مختلف اینترنت نظارت ندارد و در ۱۴/۴ درصد موارد این نظارت از سوی مادر است. در ۲۷/۳ درصد میزان آشنایی خانواده نسبت به اینترنت زیاد و خیلی زیاد و در ۳۲ درصد این آشنایی وجود ندارد و یا خیلی کم است. همچنین محل قرار گرفتن کامپیوتر در فضای فیزیکی خانواده در ۵۰/۶ درصد در اتاق فرزندان و در ۱۳/۷ درصد در اتاق مخصوص کامپیوتر، ۱۴ درصد در اتاق سایر اعضای خانواده و در ۹/۳ درصد در محل پذیرایی می‌باشد (جدول ۲).

جدول ۲- چگونگی استفاده از اینترنت در خانواده

متغیر	سطوح	فراوانی	درصد
میزان نظارت خانواده	همیشه	۶۳۳	۱۴/۳
	بیشتر اوقات	۵۵۶	۱۲/۸
	معمولاً	۷۵۳	۱۷/۳
	کم	۷۷۶	۱۷/۹
	اصلاً	۱۴۴۷	۳۳/۳
	بدون پاسخ	۱۸۷	۴/۴
عضو نظارت کننده	پدر	۵۶۰	۱۲/۹
	مادر	۶۲۴	۱۴/۴
	خواهر	۳۵۰	۸/۱
	برادر	۴۹۹	۱۱/۵
	هیچ‌کس	۱۶۹۷	۳۹/۱
	چند مورد	۲۴۹	۳/۵۹
میزان آشنایی خانواده با اینترنت	بدون پاسخ	۲۹۷	۶/۸
	خیلی زیاد	۳۶۷	۸/۵
	زیاد	۷۸۲	۱۸
	معمولی	۱۶۸۸	۳۸/۹
	کم	۹۳۶	۲۱/۶
	اصلاً	۴۵۸	۱۰/۵
محل قرار گرفتن کامپیوتر	بدون پاسخ	۱۱۱	۲/۶
	هال و پذیرایی	۴۰۵	۹/۳
	اتاق خودمان	۲۱۹۵	۵۰/۶
	اتاق مخصوص کامپیوتر	۵۹۵	۱۳/۷
	اتاق سایر اعضای خانواده	۶۰۶	۱۴
	کامپیوتر نداریم	۴۱۸	۹/۶
بدون پاسخ	۱۰۰	۲/۳	

پراکندگی جغرافیایی بود. برای انتخاب نمونه از مرکز شهر هر استان تعداد یک دبیرستان پسرانه و یک دبیرستان دخترانه از مدارس دولتی و به‌همین‌صورت از مدارس غیردولتی (غیرانتفاعی) با پراکندگی جغرافیایی شهری انتخاب شدند. در مرحله سوم انتخاب نهایی نمونه‌ها با روش تصادفی منظم و با رعایت نسبت‌های نوع جنس و مقطع تحصیلی از هر مدرسه انجام شد. اطلاعات مورد نیاز با استفاده از یک پرسش‌نامه محقق‌ساخته جمع‌آوری شد. این پرسش‌نامه شامل اطلاعات دموگرافیک، وضعیت خانوادگی، میزان ورود به فضاهای مجازی، نوع و کیفیت استفاده از فضاهای مجازی بود. پرسش‌نامه شامل فرم الف: ۱۰ سؤال در مورد میزان استفاده از اینترنت (از قبیل: میزان آشنایی، مدت زمان استفاده در روز و هفته، مکان و زمان‌های استفاده از اینترنت)، فرم ب: ۱۰ سؤال درباره خانواده و اینترنت (از قبیل: میزان آشنایی خانواده با اینترنت، میزان استفاده خانواده از اینترنت، میزان نظارت خانواده، مکان قرار گرفتن کامپیوتر در منزل و ویژگی‌های خانوادگی)، فرم ج: ۲۷ سؤال در مورد چگونگی استفاده از اینترنت (از قبیل: انواع استفاده از اینترنت، میزان عادت به اینترنت و استفاده مخفیانه) و فرم د: ۲۵ سؤال در مورد اطلاعات جمعیت‌شناختی و روابط خانوادگی بود. پرسش‌نامه پس از تدوین و ارزیابی روایی محتوایی برای سنجش اعتبار و بررسی ویژگی‌های آن به‌صورت آزمایشی (پایلوت) مورد استفاده قرار گرفت. میزان همسانی درونی در فرم‌های الف، ب و ج به‌ترتیب ۰/۸۸، ۰/۷۹ و ۰/۹۲ بود. سؤالات این ابعاد از پرسش‌نامه در مقیاس لیکرت و با پنج سطح تنظیم شده بود. این مقاله بخشی از اطلاعات پژوهشی جامع درخصوص آسیب‌شناسی استفاده از اینترنت در بین نوجوانان کشور (ایران) است. برای تجزیه تحلیل اطلاعات حاصل از پژوهش از روش‌های آماری محاسبه فراوانی، درصد فراوانی و ضریب همبستگی برای بررسی وضعیت و رابطه بین متغیرها و نرم افزار SPSS14 استفاده شد. سطح معناداری مورد استفاده $p < 0/05$ در نظر گرفته شد.

نتایج

از مجموع ۴۱۵۵ نفر شرکت‌کننده در این پژوهش حدود نیمی دختر و نیمی پسر، ۷۳ درصد دبیرستانی و ۲۲ درصد پیش‌دانشگاهی بودند. توزیع فراوانی در بین دو جنس و گروه‌های تحصیلی تفاوت معناداری وجود نداشت (جدول ۱).

جدول ۳- وضعیت استفاده از اینترنت در بین نوجوانان

وضعیت استفاده	میزان	فراوانی	درصد
استفاده از سایت‌های دوست‌یابی	خیلی زیاد	۲۵۹	۶
	زیاد	۲۶۲	۶
	معمولی	۵۰۰	۱۱/۵
	کم	۶۲۳	۱۴/۳
	اصلا	۲۵۳۶	۵۸/۴
	بدون پاسخ	۱۶۲	۳/۷
استفاده مخفیانه از سایت	خیلی زیاد	۲۷۹	۶/۴
	زیاد	۲۷۶	۶/۴
	معمولی	۴۲۸	۹/۹
	کم	۷۷۱	۱۷/۸
	اصلا	۲۴۴۹	۵۶/۴
	بدون پاسخ	۱۳۹	۳/۲
استفاده از عکس و فیلم به صورت مخفیانه	خیلی زیاد	۲۶۰	۶
	زیاد	۲۴۹	۵/۷
	معمولی	۴۰۲	۹/۳
	کم	۷۹۵	۱۸/۳
	اصلا	۲۴۷۳	۵۷
	بدون پاسخ	۱۶۳	۳/۸
چت به صورت مخفیانه	خیلی زیاد	۲۶۲	۶
	زیاد	۲۵۰	۵/۸
	معمولی	۳۰۷	۷/۱
	کم	۴۸۹	۱۱/۳
	اصلا	۲۹۱۳	۶۷/۱
	بدون پاسخ	۱۲۱	۲/۸
دانلود آهنگ به صورت مخفیانه	خیلی زیاد	۴۰۸	۹/۴
	زیاد	۳۰۷	۷/۱
	معمولی	۴۰۴	۹/۳
	کم	۶۷۴	۱۵/۵
	اصلا	۲۴۲۶	۵۵/۹
	بدون پاسخ	۱۲۳	۲/۸
استفاده از بازی کامپیوتری به صورت مخفیانه	خیلی زیاد	۲۸۳	۶/۵
	زیاد	۲۶۳	۶/۱
	معمولی	۳۹۶	۹/۱
	کم	۵۸۴	۱۳/۵
	اصلا	۲۷۱۴	۶۲/۵
	بدون پاسخ	۱۰۲	۲/۳
دانلود عکس و کلیپ سکسی	خیلی زیاد	۳۰۹	۷/۱
	زیاد	۲۳۳	۵/۴
	معمولی	۲۹۷	۶/۸
	کم	۵۰۶	۱۱/۷
	اصلا	۲۸۸۳	۶۶/۴
	بدون پاسخ	۱۱۴	۲/۶
خیلی زیاد	۴۰۸	۹/۴	

می‌کنند، ۴۲ درصد به صورت مخفیانه آهنگ دانلود می‌کنند، ۳۱ درصد از بازی‌های آنلاین به صورت مخفیانه استفاده می‌کنند و ۳۱ درصد از اینترنت عکس و کلیپ سکسی دانلود می‌کنند و این میزان در بین ۱۲/۵ درصد زیاد و خیلی زیاد است. در بررسی رابطه بین متغیرهای خانوادگی و میزان و چگونگی استفاده از اینترنت در بین نوجوانان ملاحظه شد، که در اغلب موارد رابطه همبستگی این دو متغیر معنادار ($p \leq 0.05$) است. این رابطه به ترتیب در عامل میزان آشنایی اعضای خانواده با اینترنت، با میزان چت ۰/۱۸، با میزان استفاده از سایت‌های دوست‌یابی ۰/۱۵، با چت مخفیانه ۰/۱۴، با میزان دانلود آهنگ ۰/۱۲، و با میزان استفاده مخفیانه از اینترنت ۰/۱۱ رابطه همبستگی معنادار و منفی وجود دارد. همچنین میزان روابط خانوادگی با میزان استفاده مخفیانه ۰/۱۵، با چت مخفیانه ۰/۱۴، با مشاهده مخفیانه عکس ۰/۱۲ و با دوست‌یابی اینترنتی و استفاده از اینترنت و چت رابطه معناداری وجود دارد. همچنین بین نظارت خانوادگی و مشاهده مخفیانه عکس، به میزان ۱۱/۳ رابطه همبستگی منفی وجود دارد. بنابراین می‌توان گفت که با افزایش میزان روابط خانوادگی و کاهش وضعیت مالی خانواده میزان استفاده نابجا از اینترنت نیز کاهش نشان می‌دهد.

بحث

مطابق نتایج پژوهش ملاحظه می‌شود که حدود ۳۸ درصد نوجوانان از سایت‌های دوست‌یابی، ۳۹ درصد از عکس و فیلم، ۳۰ درصد چت مخفیانه، ۴۲ درصد دانلود آهنگ، ۳۰ درصد عکس و فیلم سکسی، به دور از نگاه خانواده و مخفیانه از اینترنت دانلود کرده و استفاده می‌کنند. این در حالی است که شبکه اینترنتی در جامعه در حال گسترش است و تقریباً به اقصی نقاط کشور توسعه پیدا کرده است. خانواده‌ها کمتر از فرزندان خود به اینترنت آشنایی دارند و این میزان تنها در بین حدود ۲۵ درصد و یا یک‌چهارم خانواده‌ها میزان آشنایی بیشتر است. کامپیوتر متصل به شبکه در بیش از نیمی از موارد در اتاق ویژه نوجوانان قرار گرفته است، و این امر باعث کاهش نظارت والدین می‌شود. بر همین اساس ملاحظه می‌شود که در بیش از ۵۰ درصد خانواده‌ها یا نظارت بر روی این موضوع وجود ندارد و یا بسیار اندک است. مطابق تحقیقات انجام شده عمده نظارت والدین بر فرزندان در زمینه‌های تحصیلی و یا دوستان محیط واقعی است [۲۴]. درحالی‌که آسیب‌های روانی و اجتماعی ناشی از استفاده نامناسب از اینترنت بسیار مخرب‌تر از مسایل درسی و تحصیلی می‌باشد [۱۳].

بدکارکردی در اینترنت می‌تواند موجب اشکال در روابط اجتماعی و خانوادگی، افزایش استرس و اضطراب و حتی افزایش احساس افسردگی و تنهایی شود [۱۱]. از سوی دیگر ملاحظه شد میزان

از مجموع شرکت‌کنندگانی که دسترسی به اینترنت داشتند و از اینترنت استفاده می‌کردند حدود ۳۷/۸ درصد کم‌وبیش از سایت‌های دوست‌یابی استفاده می‌کردند. این میزان در بین ۱۲ درصد زیاد و خیلی زیاد بود. حدود ۴۰ درصد به صورت مخفیانه از اینترنت استفاده می‌کنند. ۴۰ درصد به صورت مخفیانه از عکس و فیلم اینترنتی استفاده می‌کنند، ۳۱ درصد به صورت مخفیانه چت

جدول ۳- رابطه همبستگی بین متغیرهای خانوادگی و میزان و چگونگی استفاده از اینترنت

مشاهده مخفیانه عکس	میزان دالود آهنگ	استفاده از سایت‌های دوست‌یابی	میزان استفاده مخفیانه از اینترنت	بازی آنلاین	چت مخفیانه	میزان چت	میزان ورود به سایت فیلتر شده	میزان استفاده از اینترنت	متغیرها
-۰/۰۴ ۰/۰۰۶	-۰/۰۶ ۰/۰۰۰۱	-۰/۰۴ ۰/۰۲۲	-۰/۰۷ ۰/۰۰۰۱	-۰/۰۲ ۰/۳۴۹	-۰/۰۷ ۰/۰۰۰۱	-۰/۰۷ ۰/۰۰۰۱	-۰/۱۲ ۰/۰۰۰۱	۰/۰۸ ۰/۰۰۰۱	تحصیلات پدر
-۰/۰۴ ۰/۰۲۴	-۰/۰۸ ۰/۰۰۰۱	-۰/۰۵ ۰/۰۰۰۱	-۰/۰۸ ۰/۰۰۰۱	-۰/۰۲ ۰/۲۱۳	-۰/۰۸ ۰/۰۰۰۱	۰/۱۰ ۰/۰۰۰۱	-۰/۱۲ ۰/۰۰۰۱	۰/۰۹ ۰/۰۰۰۱	تحصیلات مادر
۰/۰۳ ۰/۰۸۳	۰/۰۶ ۰/۰۰۰۱	-۰/۰۹ ۰/۰۰۰۱	۰/۰۴ ۰/۰۰۰۱	۰/۰۶ ۰/۰۰۰۱	۰/۰۷ ۰/۰۰۰۱	۰/۱۲ ۰/۰۰۰۱	۰/۱۳ ۰/۰۰۰۱	-۰/۱۴ ۰/۰۰۰۱	وضعیت مالی خانواده
-۰/۱۲ ۰/۰۰۰۱	-۰/۱۰ ۰/۰۰۰۱	-۰/۱۰ ۰/۰۰۰۱	-۰/۱۵ ۰/۰۰۰۱	-۰/۰۶ ۰/۰۰۰۱	-۰/۱۴ ۰/۰۰۰۱	-۰/۰۵ ۰/۰۰۰۲	-۰/۰۸ ۰/۰۰۰۱	۰/۰۲ ۰/۱۸۳	میزان روابط خانوادگی
-۰/۱۱ ۰/۰۰۰۱	۰/۰۶ ۰/۰۰۰۱	-۰/۰۳ ۰/۰۹۳	-۰/۰۱ ۰/۴۱۶	۰/۰۹ ۰/۰۰۰۱	۰/۰۱ ۰/۶۳۳	-۰/۰۵ ۰/۰۰۰۱	۰/۰۱ ۰/۳۷۹	-۰/۰۳ ۰/۱۴۰	میزان نظارت خانواده
۰/۰۳ ۰/۰۶۹	۰/۱۲ ۰/۰۰۰۱	۰/۱۵ ۰/۰۰۰۱	۰/۱۱ ۰/۰۰۰۱	۰/۱۰ ۰/۰۰۰۱	۰/۱۴ ۰/۰۰۰۱	۰/۱۸ ۰/۰۰۰۱	۰/۲۵ ۰/۰۰۰۱	-۰/۲۲ ۰/۰۰۰۱	میزان آشنایی اعضای خانواده با اینترنت

قابل توجه است: والدین و به‌ویژه پدر یک الگوی خوبی در استفاده از اینترنت برای فرزندان می‌باشد و بتواند با ارائه اطلاعات و با استفاده بجا از اینترنت همراه فرزندان و حتی داشتن سایت خانوادگی و غیره در جهت هدایت و راهنمایی و ایجاد مسئولیت مناسب شبکه‌ای و حتی مصون‌سازی آنها گام بردارد که موارد اخیر می‌تواند طی پژوهش دیگری دنبال شود.

سایر عوامل خانوادگی مرتبط با میزان و چگونگی استفاده از اینترنت نیز قابل توجه است. از آن جمله است تحصیلات پدر و مادر و رابطه آن با میزان و چگونگی استفاده از اینترنت. ملاحظه شد که تحصیلات والدین با میزان استفاده از اینترنت رابطه مثبت و با چگونگی استفاده و استفاده‌های نابجا از اینترنت رابطه معکوس داشت. براین اساس می‌توان نتیجه گرفت که آن دسته از نوجوانانی که والدینشان تحصیلات بالایی دارند و احتمالاً والدین بیشتر به اینترنت آشنا هستند و از آن استفاده می‌کنند، فرزندان‌شان هم بیشتر از اینترنت استفاده می‌کنند ولی استفاده آنها مثبت و بجا بوده و کمتر استفاده آسیب‌زا دارند. ضمن اینکه احتمالاً والدین دارای تحصیلات بالا و سواد کامپیوتری بیشتر می‌توانند فرزندان را در استفاده بجا از اینترنت کمک کنند و بر استفاده فرزندان از اینترنت نظارت کافی داشته باشند. در خانواده‌هایی که تحصیلات در آن تأکید می‌شود و در اولویت است با هر عاملی که موجب تضعیف وضعیت تحصیلی شود که استفاده از اینترنت یکی از آن می‌تواند باشد [۳۰] مبارزه می‌شود. وضعیت معکوس این وضعیت در متغیر وضعیت مالی خانواده مشاهده شد. مطابق نتایج وضعیت مالی خانواده با میزان استفاده از اینترنت رابطه معکوس و با استفاده‌های آسیب‌زا ارتباط مستقیم داشت. در این زمینه چند

استفاده نابجا از اینترنت در بین نوجوانان با تحصیلات پدر و مادر، وضع مالی خانواده و میزان روابط خانوادگی و میزان آشنایی اعضای خانواده و به‌خصوص میزان نظارت خانوادگی ارتباط معناداری دارد. هرچند پژوهش‌های انجام‌گرفته در زمینه اینترنت و نوجوانان، جایگاه خانواده به‌طور کمرنگ بررسی شده و یا اصلاً بررسی نشده است. ولی مطابق پژوهش حاضر در استفاده بجا و نابجا از اینترنت نمی‌توان نقش خانواده را بی‌اثر دانست. خانواده جایگاه رشد هویت نوجوانان و مرکز و محل تمرین نقش‌ها و رفتارهای اجتماعی است [۸، ۹، ۲۵، ۲۶]. در بین متغیرهای خانوادگی به‌نظر می‌رسد که روابط و نظارت خانواده نسبت به سایر متغیرهای خانوادگی محوریت داشته و با میزان استفاده نابجا از اینترنت توسط فرزندان رابطه همبستگی بالایی را دارند. به‌این معنا که هرچقدر میزان رابطه خانوادگی بهتر باشد و میزان نظارت خانوادگی بر روی استفاده فرزندان از اینترنت بیشتر باشد، استفاده نابجا از اینترنت توسط آنها کاهش پیدا می‌کند. نظارت مناسب زمانی صورت می‌گیرد که ارتباط بین اعضای خانواده مناسب و گرم و صمیمانه باشد و نظارت آلوده به تحکم و اقتدار نبوده و همراه با دلسوزی و راهنمای باشد. ازسوی‌دیگر برای نظارت مناسب لازم است از کامپیوتر و اینترنت استفاده خانوادگی شود. بدین‌منظور والدین سواد اینترنتی و کامپیوتری کسب کنند و زمان و مکان و شرایط استفاده، خطوط قرمز خانوادگی، سایت‌های قابل استفاده و نحوه استفاده از اینترنت [۲۷] تعیین شود. در چنین شرایطی است که می‌توان انتظار داشت که خانواده بتواند با نظارت مناسب فرزندان را در استفاده از اینترنت راهنمایی کرده و میزان استفاده نابجا را کاهش دهد. البته سایر عوامل نیز

- 7- Katz, James, Rice, Ronald E., & Aspen, Philip (2001). The Internet, 1995–2000: access, civic involvement, and social interaction. *American Behavioral Scientist*, 45(3), 404–419.
- 8- House, James S., Umberson, Debra, & Landis, Karl R. (1988). Structures and processes of social support. *Annual Review of Sociology*, 14, 293–318.
- 9- Johnson, Timothy P. (1991). Mental health, social relations, and social selection: a longitudinal study. *Journal of Health and Social Behavior*, 32(4), 408–423.
- 10- Phillips, Derek L. (1967). Mental health status, social participation, and happiness. *Journal of Health and Social Behavior*, 8(4), 285–291.
- 11- Kraut, Robert, Kiesler, Sara, Boneva, Bonka, Cummings, Jonathon, Helgeson, Vicki, & Crawford, Anne (2002). Internet paradox revisited. *Journal of Social Issues*, 58(1), 49–74.
- 12- Hamburger, Y. A & Ben-Artzi, E. (2000). The relationship between extraversion and neuroticism and the different uses of the Internet. *Computers in Human Behavior*, Vol. 16, pp. 441–449.
- 13- Morahan-Martin, J & Schumacher, P. (2003). Loneliness and social uses of the Internet. *Computers in Human Behavior*, Vol. 19, pp. 659–671.
- 14- Wellman, Barry (2001). The rise of networked individualism. In Leigh Keeble & Brian Loader (Eds.), *Community informatics* (pp. 17–42). London: Routledge.
- 15- Sproull, Lee, & Kiesler, Sara (1986). Reducing social context cues: electronic mail in organizational communication. *Management Science*, 32(11), 1492–1512.
- 16- Shaw, Lindsay H., & Gant, Larry M. (2002). In defense of the Internet: the relationship between internet communication and depression, loneliness, self-esteem, and perceived social support. *CyberPsychology & Behavior*, 5(2), 157–171.
- 17- Cao, F., Su, L., Liu, T., & Gao, X. (2007). The relationship between impulsivity and Internet addiction in a sample of Chinese adolescents. *European Psychiatry*, 22, 466–471.
- 20-Lee K. Emerging consumer issues and remedies in changing consumer environment. BK 21 project Team Report: Seoul National University, 2001
- 18- Ko, C. H., Yen, J. Y., Yen, C. F., Lin, H. C., & Yang, M. J. (2007). Factors predictive for incidence and remission of Internet addiction in young adolescents: a prospective study. *Cyberpsychology & Behavior*, 10, 545–551.
- 19- Kim, J. S., & Chun, B. C. (2000). Association of Internet addiction with health promotion lifestyle profile and perceived health status in adolescents. *Journal of Preventive Medicine and Public Health*, 38, 53–60.
- 20- Cheung, C. K., & Bagley, C. (1998). Validating an American scale in Hong Kong: the Center for Epidemiological Studies Depression scale (CES-D). *Journal of Psychology*, 132(2), 169–186.
- 21- Song W. Effects on self-efficacy and self-control on the addictive use of internet. Masters thesis: Yonsei University, 1999
- 22- Park J. A study on effective variables of the addictive usage of internet by adolescents. Masters thesis: Sook myung womans university, 2001
- 23- An S. A study on the addictive usage of the internet. Masters thesis: Yonsei University, 2000
- 23- Lee K. Emerging consumer issues and remedies in changing consumer environment. BK 21 project Team Report: Seoul National University, 2001.
- 24- Ahmadi Kh, Bigdeli Z. (2007). The investigation of Child Control and Supervising on

احتمال را می‌توان مطرح کرد: اولاً وضعیت مالی خانواده با داشتن کامپیوتر و اتصال به اینترنت ارتباط دارد و خانواده‌هایی که از نظر مالی ضعیف هستند کمتر از این امکانات در اختیار دارند و لذا کمتر هم از آن استفاده می‌کنند. اگر هم بخواهند از اینترنت استفاده کنند ممکن است از کافی‌نت‌ها [۳۶] یا از کامپیوتر دوستانشان استفاده کنند که این وضعیت امکان نظارت روی آنها را کاهش می‌دهد. شاید به همین خاطر است که آنها در اینترنت کمتر به دنبال دوست‌یابی هستند [۲۸، ۲۹]. ثانیاً وضعیت مالی خانواده با تحصیلات و سواد کامپیوتری والدین ارتباط دارد و والدین در خانواده‌ای با سطح اقتصادی پایین از نظارت یا راهنمایی فرزندان در استفاده از اینترنت ناتوان هستند.

نتیجه‌گیری

نوع روابط درون‌خانوادگی و میزان نظارت خانوادگی با میزان استفاده نابجا از اینترنت رابطه دارد. بنابراین افزایش صمیمیت بین اعضای خانواده و نظارت و راهنمایی خانوادگی در استفاده از اینترنت دو عامل مهم در مصون‌سازی نوجوانان از آسیب‌های استفاده از فضاهای مجازی است.

تشکر و قدردانی

لازم می‌دانیم از دانش‌آموزانی که در پژوهش شرکت کردند، پژوهشگرانی که تحقیقات و مطالعات بسیج که فرصت پژوهش را فراهم آورد و از آن پشتیبانی کرد و مراکز آموزش و پرورش که همکاری و هماهنگی لازم را برای اجرای طرح فراهم کرد و شبکه پرسشگران استانی طرح که جمع‌آوری اطلاعات را برعهده داشتند نهایت قدردانی را به عمل آوریم.

منابع

- 1- Brenner, V. (1996). An initial report on the online assessment of Internet addiction: the first days of the Internet usage survey [Online]. Available
- 2- Greenfield, D. N. (2000). Psychological characteristics of compulsive Internet use: A preliminary analysis. *CyberPsychology and Behavior*, 5(2), 403–412.
- 3- LaRose, R., Mastro, D., & Eastin, M. S. (2001). Understanding Internet usage: A social-cognitive approach to uses and gratification. *Social Science Computer Review*, 19, 395–413.
- 4- Betroth, John Carlo, & McClure, Charles R. (1998). Moving toward more effective public Internet access: the 1998 national survey of public library outlet internet connectivity. Washington, D.C.: National Commission on Libraries and Information Science.
- 5- Broody, Mollyann, Fleuron, Rebecca E., Altman, Drew E., Blendon, Robert J., Benson, John M., & Rosenbaum, Marcus D. (2000). Health information, the Internet, and the digital divide. *Health Affairs*, 19(6), 255–265.
- 6- DiMaggio, Paul, Agitate, Eszter, Neumann, W. Russell, & Robinson, John P. (2001). Social implications of the Internet. *Annual Review of Sociology*, 27, 307–336.
- دوره ۴، شماره ۴، زمستان ۱۳۸۹
مجله علوم رفتاری

Journal of payesh. Vol 6, Issue 3, p: 265-272. [Persian].

29- Kalontary S, Rabani Rassol, Sedaght K, (2005). The relation between poverty and offense and sociopath logy, Journal of Refah. Vol 5, Issue 18. P: 65-99. [Persian].

30- Mohammadbeigi A, Ghazari A, Mohammad salehi N, Gamari F, Saeidi A. (2009). Effect of internet addiction on educational status of Arak university of medical sciences students. Arak medical university Journal. Vol 12, Issue 4. P: 95-102. [Persian].

31- Vizshefer F, Internet Addiction in Lar coffee net users. (2005). Journal of the Fundamentals of mental health. Vol 7, NO. 25 & 26. P: 27-33. [Persian].

Military Families. Journal of Behavioral Sciences, vol 1(1): 87-96. [Persian].

25- Sepehri Safoora , Mazaheri Mohammad Ali (2010). Patterns of family communication and personality variables among college students. Journal Developmental psychology: Iranian psychologists, vol 16. Issue 2. P: 14-150. [Persian].

26- Mehri G, Nasiri M, Najmi S.B, Bashardoost N. (2001). The relation between family function with adolescents psychological traits. Journal of Research on medical sciences. Vol 6, issue 4. P: 300-302. [Persian].

27- Aalavi S, Hashemian K, Jannatifard F. (2008). Identity status and mental health in internet-user students in Tehran University: Journal of behavioral sciences, vol 6, Issue 1. P: 27-35. [Persian].

28- Dargahi H, Razavi S.M. (2007). Internet addiction and related factors in Tehran people.

